

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»
на тему: «Механізм забезпечення фінансової стійкості
банку в умовах невизначеності»

Виконавець:

студентки 63 гр. ФФБС
ВЕЛІГУРСЬКА Юлія Сергіївна
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
СЕРГЄЄВА Олена Степанівна
(прізвище, ім'я, по батькові)
/підпис/

ОДЕСА – 2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність роботи. Умови воєнного стану суттєво підвищили ризики та виклики для банківської системи України. Зменшення кредитоспроможності позичальників, зниження економічної активності підприємств, падіння доходів домогосподарств, руйнування інфраструктури – ці та інші фактори можуть негативно вплинути на фінансову стійкість банків України. У таких умовах банки повинні бути готовими до розв'язання кризових ситуацій, маючи належну ліквідність та резерви.

Отже, в умовах воєнного стану та кризових ситуацій удосконалення механізму забезпечення фінансової стійкості банків стає надзвичайно важливим завданням для підтримки стійкості банківської системи України.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження механізму забезпечення фінансової стійкості банку, щоб розробити рекомендації та стратегії для підвищення фінансової стійкості банків України в умовах повномасштабної війни.

Відповідно до поставленої мети, **завданнями дослідження** є:

- огляд та аналіз теоретичних концепцій та підходів до поняття «фінансова стійкість банку»;
- формування класифікацій видів фінансової стійкості банку;
- вивчення та систематизація факторів, що впливають на фінансову стійкість банків;
- уточнення сутності та складових механізму забезпечення фінансової стійкості банку;
- провести аналіз фінансової стійкості банківської системи України;
- вивчення механізму забезпечення фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк»;
- оцінити поточний рівень фінансової стійкості банку;
- проаналізувати наукові підходи щодо обґрунтування впливу невизначеності на фінансову стійкість банку;
- розробити рекомендації щодо підвищення якості аналітичної складової забезпечення фінансової стійкості банку.

Об'єктом дослідження є фінансова стійкість банку, яка включає фінансові показники, процеси управління та ризики, пов'язані з діяльністю банку.

Предметом дослідження є механізм забезпечення фінансової стійкості банку, включаючи процеси аналізу, планування, регулювання та контролю.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові методи пізнання, як аналіз та синтез, індукція та дедукція, абстрагування і конкретизація (уточнення сутності поняття «фінансова стійкість банку», класифікація фінансової стійкості банку; структуризація факторів впливу на неї; визначення складових механізму забезпечення фінансової стійкості банку); порівняльний, коефіцієнтний, графічний та табличний аналіз (оцінювання рівня фінансової стійкості банківської системи та АТ КБ «ПриватБанк»).

Інформаційну базу дослідження складають законодавчо-нормативна база, що визначає вимоги до рівня фінансової стійкості банків України та складових механізму її забезпечення; наукові праці вітчизняних та закордонних фахівців з питань забезпечення фінансової стійкості банку, її аналітичного та контрольного забезпечення; річна звітність АТ КБ «ПриватБанк», статистичні, звітні та аналітичні дані НБУ.

Для проведення розрахунків використано MS Office Excel (оцінювання фінансової стійкості банківської системи та АТ КБ «ПриватБанк»); апробація науково-методичного підходу до визначення впливу невизначеності на фінансову стійкість АТ КБ «ПриватБанк»).

Наукова новизна результатів полягає в розвитку теоретичних засад забезпечення фінансової стійкості банку та вдосконаленні практичного інструментарію оцінювання впливу зовнішніх факторів (невизначеності) на фінансову стійкість банків на основі комплексу статистичних та економетричних методів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що обґрунтовані в роботі пропозиції щодо визначення впливу зовнішніх факторів (невизначеності) на фінансову стійкість банків можуть бути використані банками України в процесі прогнозування, стрес-тестування та розроблення стратегій та фінансових планів, що підвищить ефективність механізму забезпечення фінансової стійкості банку.

Апробація результатів дослідження. По темі кваліфікаційної роботи була прийнята участь у VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасної економічної науки» та опубліковані тези на тему «Вплив чинників на стійкість банків в умовах воєнного стану».

Структура і зміст роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 120 сторінок, зокрема 98 сторінок основного тексту, 15 таблиць, 41 рисуноків, 5 додатків та список літератури з 97 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні засади забезпечення фінансової стійкості банку**» було визначено, що фінансова стійкість банку за ієрархічним рівнем відіграє підпорядковану роль щодо фінансової стійкості банківської системи, за складом є компонентом стійкості банку.

З'ясовано, що фінансову стійкість банку доцільно розглядати комплексно – за кількісним та якісним підходами.

За якісним підходом фінансова стійкість банку розглядається як здатність ефективно виконувати функції в економіці, адаптуючись до мінливих умов зовнішнього середовища та внутрішніх трансформацій (випадкових або планових), забезпечуючи управління фінансовими ресурсами з цільовим рівнем ефективності та ризиків, визначених стратегією банку та його бізнес-моделлю.

За кількісним підходом фінансова стійкість банку розглядається як стан банку, що характеризується оптимальними параметрами об'єктів забезпечення фінансової стійкості, визначеними зовнішніми вимогами, стратегією банку та його бізнес-моделлю.

У роботі визначено, що фінансову стійкість банку доцільно класифікувати за сукупністю ознак, згрупованих за управлінськими (джерело впливу, можливість регулювання, масштаб впливу), часовими (ретроспектива виникнення, часовий горизонт, характер прояву в часі) та кількісними (рівень фінансової стійкості) характеристиками.

Оскільки фінансова стійкість банку визначається впливом значної сукупності факторів, у роботі проведено їх дослідження та структурування.

Зовнішні фактори впливу структуровані за двома підходами – ієрархічними рівнями (мега-, макро-, мезорівнів), які за змістом структуровані на політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні, фінансові, правові та загальні.

Внутрішні фактори запропоновано поділяти за ключовими об'єктами, що в підсумку визначають, рівень фінансової стійкості, а саме: достатність капіталу, стійкість ресурсної бази, ефективність розміщення ресурсів та якість активів, ефективність діяльності, ліквідність та рівень банківських ризиків.

Зазначено, що механізм забезпечення фінансової стійкості – це сукупність об'єктної та суб'єктної складових, взаємодія яких реалізується на основі функціональної складової, включаючи інструментарій планування, аналізу, регулювання та контролю, спрямованих на забезпечення досягнення цільових показників, визначених стратегією та політикою банку.

У другому розділі **«Практичні аспекти забезпечення фінансової стійкості АТ КБ «ПРИВАТБАНК»** проаналізовано основні показники фінансової стійкості банківської системи України, а також результати діяльності АТ КБ «ПриватБанк» протягом періоду з 2018 по 2023 роки.

На сучасному етапі відзначається надзвичайно високий рівень зовнішніх загроз для банківської системи, зокрема через наслідки повномасштабного вторгнення Росії в Україну, потенційної ескалації конфлікту або його переходу в затяжний. Ці загрози мають складну та багатогранну природу, і їх комплексний вплив може призвести до наступних наслідків: зменшення платоспроможного попиту на банківські послуги, погіршення кредитоспроможності позичальників та зниження якості активів, обмеження можливостей банків у фінансуванні реального сектору економіки, збільшення валютного та операційного ризиків.

Попри ці значні зовнішні загрози, результати аналізу свідчать про те, що банківська система України залишається фінансово стійкою та здатною адаптуватися до нинішніх умов.

Визначено, що АТ КБ «ПриватБанк» має високу ефективність у забезпеченні фінансової стійкості. Для адаптації до умов складного зовнішнього середовища були внесені зміни в організаційну структуру, зокрема був створений антикризовий штаб. Підвищена увага була приділена

інструментарію антикризового управління ризиками, зокрема відбувся перегляд лімітування та процесів їх моніторингу, з метою отримання актуальних даних щодо ключових показників діяльності, що визначають рівень фінансової стійкості банку.

Аналіз фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» дозволив виявити внутрішні вразливості, які можуть знизити рівень фінансової стійкості при зростанні кризового потенціалу в зовнішньому середовищі.

До таких вразливостей відносяться:

- короткостроковий характер ресурсів, головним чином у вигляді залишків на поточних рахунках фізичних осіб, а також великий ризик у разі погіршення ситуації в країні. Цей ризик включає в себе ліквідність та процентний ризик;

- значна частка недіючих кредитів та можливість погіршення якості кредитного портфеля через негативні зміни в зовнішньому середовищі. Тут основним є кредитний ризик, для зменшення якого мають бути створені спеціальні резерви та підтриманий адекватний рівень капіталу;

- залежність від результатів переоцінки портфелю цінних паперів та валютних позицій, оскільки ці процеси не завжди передбачувані та не залежать від діяльності банку. В цьому контексті важливим є ризик прибутковості.

Визначено, що операційний ризик також є потенційно некерованим фактором, який може призвести до серйозних втрат. Це стосується можливості пошкодження або знищення активів, включаючи збої в роботі інформаційних систем банку та загрози кібербезпеки, що можуть призвести до втрати даних, порушення довіри клієнтів та завершення звичайної діяльності банку.

У третьому розділі **«Шляхи удосконалення забезпечення фінансової стійкості банку»** У роботі здійснено розробку та апробацію моделі множинної регресії для оцінювання впливу невизначеності на показники фінансової стійкості банку та рівень недіючих кредитів.

Необхідність цього обумовлена тим, що зростання економічної та геополітичної невизначеності наразі стає важливим фактором, який все більше впливає на фінансову стійкість банків. В умовах глобалізації та взаємозв'язку фінансових ринків, розуміння цього впливу стає критичним для управління ризиками та прийняття стратегічних рішень.

Зважаючи на зазначене, розроблена модель ураховує як економічні, так і геополітичні аспекти, оскільки передбачає включення як проксі-змінних відповідних індикаторів невизначеності. Це зумовлено тим, що ці фактори можуть взаємодіяти та спричиняти складні ефекти на фінансову стійкість банку.

Як результативні змінні обрано показники фінансової стійкості та недіючих кредитів. У рамках теми дослідження оцінка впливу на фінансову стійкість банку є ключовою, оскільки це визначає можливі ризики та вразливості, з якими стикається банк в непередбачуваних умовах. Модель також ураховує вплив невизначеності на рівень недіючих кредитів, що є

важливим показником ефективності та якості управління кредитним портфелем та є вагомим фактором внутрішнього впливу на фінансову стійкість банків України в сучасних умовах.

Якість розробленої моделі визначається використанням відповідних статистичних тестів, що забезпечують як якість вхідних даних (перевірка на мультиколінеарність, нормальність розподілу, гетероскедастичність та автокореляцію залишків), так і перевірку якості самої моделі (множинний R, R-квадрат, нормований R-квадрат, стандартна помилка, коефіцієнти детермінації).

Розроблена модель є ефективним інструментом для банків у прогнозуванні та управлінні ризиками в умовах невизначеності, допомагаючи виробляти обґрунтовані стратегії та приймати рішення на основі аналізу.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню механізму забезпечення фінансової стійкості банку, щоб розробити рекомендації та стратегії для підвищення фінансової стійкості банків України в умовах повномасштабної війни.

За результатами проведеного теоретичного дослідження ми зробили наступні висновки.

1. Визначено, що фінансова стійкість банку за ієрархічним рівнем відіграє підпорядковану роль щодо фінансової стійкості банківської системи, за складом є компонентом стійкості банку.

У роботі доведено доцільність розглядати поняття «фінансова стійкість банку» комплексно – за кількісним та якісним підходами.

За якісним підходом фінансова стійкість банку – це здатність ефективно виконувати функції в економіці, адаптуючись до мінливих умов зовнішнього середовища та внутрішніх трансформацій (випадкових або планових), забезпечуючи управління фінансовими ресурсами з цільовим рівнем ефективності та ризиків, визначених стратегією банку та його бізнес-моделлю.

За кількісним підходом фінансова стійкість банку – це стан банку, що характеризується оптимальними внутрішніми параметрами, визначеними зовнішніми вимогами, стратегією банку та його бізнес-моделлю.

2. Визначено, що фінансова стійкість як об'єкт є складною, тому її запропоновано класифікувати за сукупністю ознак, згрупованих за управлінськими (джерело впливу, можливість регулювання, масштаб впливу), часовими (ретроспектива виникнення, часовий горизонт, характер прояву в часі) та кількісними (рівень фінансової стійкості) типологічними ознаками.

Рівень фінансової стійкості є результатом комбінованого впливу умов зовнішнього середовища та внутрішніх трансформацій (випадкових або

планових). Відповідно до цього, в процесі її забезпечення мають бути враховані фактори внутрішнього та зовнішнього походження.

Зовнішні фактори пропонується розглядати як політичні, економічні, соціальні, технологічні, екологічні, фінансові, правові та загальні впливи, що можуть виникати на мега-, макро- та мезорівні.

Внутрішні фактори запропоновано поділяти за ключовими об'єктами, що визначають достатність капіталу, стійкість ресурсної бази, ефективність розміщення ресурсів та якість активів, ефективність діяльності, ліквідність та рівень банківських ризиків.

3. З'ясовано, що механізм забезпечення фінансової стійкості – це сукупність об'єктної та суб'єктної складових, взаємодія яких реалізується на основі функціональної складової, включаючи інструментарій планування, аналізу, регулювання та контролю, спрямованих на забезпечення досягнення цільових показників, визначених стратегією та політикою банку.

4. Аналітичне дослідження проведено на основі даних на макrorівні банківської системи України, мікрорівні – діяльності АТ КБ «ПриватБанк» з 2018 по 2023 роки.

5. Визначено, що попри значні зовнішні загрози (повномасштабне вторгнення росії в Україну, що призводить до економічної та соціальної нестабільності), банківська система України залишається фінансово стійкою та здатною адаптуватися до нинішніх умов.

За результатами аналізу встановлено, що АТ КБ «ПриватБанк» має високу ефективність у забезпеченні фінансової стійкості, оскільки всі елементи механізму її забезпечення були адаптовані до поточних умов.

6. Аналіз фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» дозволив виявити внутрішні вразливості, які можуть знизити рівень фінансової стійкості при зростанні кризового потенціалу в зовнішньому середовищі: короткостроковий характер ресурсів; значна частка недіючих кредитів та можливість погіршення якості кредитного портфеля; залежність прибутку від результатів переоцінки портфеля цінних паперів та валютних позицій; високий операційний ризик.

7. Зважаючи на те, що зростання економічної та геополітичної невизначеності наразі стає важливим фактором, який все більше впливає на фінансову стійкість, у роботі розроблено та апробовано модель множинної регресії для оцінювання впливу невизначеності на показники фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк» та рівень недіючих кредитів.

Перевагою підходу є те, що розроблена ураховує як економічні, так і геополітичні аспекти, оскільки передбачає включення як проксі-змінних відповідних індикаторів невизначеності. Це зумовлено тим, що ці фактори можуть взаємодіяти та спричиняти складні ефекти на фінансову стійкість банку та на рівень недіючих кредитів як результативних змінних.

Якість моделі визначається використанням відповідних статистичних тестів, що забезпечують як відбір вхідних даних (перевірка на мультиколінеарність, нормальність розподілу, гетероскедастичність та автокореляцію залишків), так і перевірку самої моделі (множинний R, R-

квадрат, нормований R-квадрат, стандартна помилка, коефіцієнти детермінації).

8. Розроблена модель є ефективним інструментом для банків у прогнозуванні та управлінні ризиками в умовах невизначеності, допомагаючи розробляти обґрунтовані стратегії та тактики діяльності в умовах невизначеності, що підвищує рівень їх адаптованості до змін в економічному та політичному середовищах.